

v71

PARTNERBIJEENKOMST 2010: KENNIS VOOR KANALENEILAND

30 september 2010

SAMENVATTING	2
KENNIS VOOR KANALENEILAND	3
THEMASESSIES	4
WIJKSAFARI	9
YUPRS-LAB	13
SALON	15
WALKING DINNER	16

KEI kennis-
centrum stedelijke
vernieuwing

SAMENVATTING

De tiende KEI-partnerbijeenkomst vond plaats in de Utrechtse wijk Kanaleneiland. Een wijk waar de afgelopen jaren veel is bereikt door de professionals die in dit gebied actief zijn, maar ook een wijk met lastige opgaven en de daarbij behorende zoektocht naar de juiste aanpak. Deze beide kanten van Kanaleneiland stonden centraal tijdens de partnerbijeenkomst.

De dag werd geopend door de bestuursvoorzitter van KEI en burgemeester van Utrecht Aleid Wolfsen. Hij gaf in zijn speech aan dat de balans tussen de positieve ontwikkelingen en de zoektocht naar de juiste aanpak op een aantal thema's misschien wel de grootste worsteling is waar ze in Kanaleneiland mee te maken hebben. Na burgemeester Wolfsen was het de beurt aan Heinz Schiller, directeur-bestuurder van de welzijnsorganisatie die actief is in Kanaleneiland en auteur van het in 2010 verschenen boek *De Kunst van het stijgen*. In zijn column pleitte hij voor de focus op de daadwerkelijke oorzaken van de achterstand en dat de middelen die in dit land voorhanden zijn benutten om het verschil te maken.

Deze twee inleidingen boden de deelnemers genoeg stof om met elkaar het gesprek aan te gaan tijdens de diverse onderdelen van het middagprogramma: een wijksafari waarin diverse projecten uit Kanaleneiland zich presenteerden, een YURPS-lab waar ingezoomd werd op het open planproces in Kanaleneiland-Noord, een Salon over de toekomst agenda van de stedelijke vernieuwing en een viertal themasessies waarin KEI-partners gevraagd werd Kanaleneiland te adviseren.

Tijdens het avondprogramma werd gesproken door hoogleraar burgerschap aan de Universiteit van Amsterdam, Evelien Tonkens. Wetenschappelijk onderbouwd bepleitte zij dat de bereidheid onder burgers voor actief burgerschap groot is maar dat zij als persoon erkend willen worden in hun behoeften, ontwikkeling, bijdrage aan het collectieve doel en autonomie. Vervolgens was het de buurt aan Martin Mulder, directeur programma's Stadsontwikkeling van de gemeente Utrecht. Hij gaf een reactie op de uitkomsten van themasessies uit het middagprogramma en concludeerde dat de vraagstukken te complex zijn om in een middag met externen te beantwoorden. Hiermee werd nog eens duidelijk dat het vraagstukken die waren geformuleerd structurele aandacht behoeven in de aanpak van Kanaleneiland. Hans Venhuizen (cultureel planoloog) sloot het avondprogramma af met een opwekkende boodschap over het imago van de wijk: "Ist der Ruf einmal zerstört, lebt es sich weiter unbeschwert." Vrij vertaald: is je reputatie eenmaal verloren, dan leef je een zorgeloos bestaan.

Dit verslag is een uitgave van KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing

KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing is een landelijk opererende kennis- en netwerkorganisatie op het gebied van de transformatie van de stad. KEI bundelt kennis en expertise en geeft een impuls aan de stedelijke vernieuwings- en herstructurerings-opgave. Het doel van KEI is om zowel de kwaliteit als het tempo van de opgave te verhogen. KEI brengt daarvoor partijen bij elkaar en treedt op als intermediair.

Ruim 260 partners ondersteunen KEI inhoudelijk en financieel, waaronder de rijksoverheid, ontwikkelaars, bouwers, gemeenten, corporaties, ontwerpers en adviesbureaus. Organisaties die actief en vernieuwend opereren in de stedelijke vernieuwing, die het aandurven om hun kennis en ervaringen met anderen te delen en zo gezamenlijk stappen vooruit te zetten

› www.kei-centrum.nl/overkei

KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing
Kruisplein 25 r Rotterdam
Postbus 897
3000 AW Rotterdam

T 010 282 51 55
F 010 413 02 51

info@kei-centrum.nl
www.kei-centrum.nl

Copyright 2010 KEI

KENNIS VOOR KANALENEILAND

De tiende KEI-partnerbijeenkomst vond plaats in de Utrechtse wijk Kanaleneiland. Een wijk waar de afgelopen jaren veel is bereikt door de professionals die in dit gebied actief zijn, maar ook een wijk met lastige opgaven en de daarbij behorende zoektocht naar de juiste aanpak. Deze beide kanten van Kanaleneiland stonden centraal tijdens de partnerbijeenkomst van KEI en kreeg de titel: Kennis voor Kanaleneiland.

De dag werd geopend door de bestuursvoorzitter van KEI en burgemeester van Utrecht Aleid Wolfsen. In De Zwaluwen, clubhuis van Omnivereniging Utrecht 1911, stelde hij dat de balans tussen de positieve ontwikkelingen in de wijk en het negatieve beeld dat er aan Kanaleneiland kleeft misschien wel de grootste worsteling is waar ze in Kanaleneiland mee te maken hebben. “Als je de ontwikkelingen te rooskleurig schetst, wekt dat geen vertrouwen en kun je elk draagvlak wel vergeten. Als je te veel communiceert over de zaken die (nog) niet goed gaan, dan versterk je het beeld van Kanaleneiland dat er het nodige aan de hand is”. Wolfsen refereert hierbij ook aan het rapport van devisitatiecommissie Wijkanaanpak : “vooral het ontbreken van negatief nieuws is een positief signaal”.

Na Wolfsen was het de beurt aan Heinz Schiller, directeur-bestuurder van Doenja dienstverlening, (de welzijnsorganisatie die actief is in Kanaleneiland) en auteur van het in 2010 verschenen boek De Kunst van het stijgen. Hij sprak de column ‘De Goede dingen verkeerd doen’ uit, waarin hij lost komt van het boek en zijn alledaagse praktijk in Kanaleneiland, en een blik op de toekomst werpt. Hij stelt in zijn column dat de Vogelaar-aanpak een goed voorbeeld is van de goede dingen verkeerd doen. Een aanpak waarin heel hart gewerkt wordt met de beste bedoelingen, maar deze bedoelingen missen te vaak hun doel. In zijn boodschap voor de toekomst pleit hij voor de focus op de daadwerkelijke oorzaken van de achterstand en dat de middelen die in dit land voorhanden zijn benutten om het verschil te maken.

Deze twee inleidingen boden de deelnemers genoeg stof om met elkaar het gesprek aan te gaan tijdens de diverse onderdelen van het middag programma:

- Thema-sessies; deelnemers gaan samen met de lokale partijen uit Kanaleneiland opzoek naar antwoorden op de reflectievragen die gesteld zijn door de partners uit Kanaleneiland;
- Wijk safari; diverse projecten uit Kanaleneiland presenteren zich;
- YURPS-lab; YURPS inzoomen in op het open planproces in Kanaleneiland-Noord Noord;
- Salon; De denktank Voorbij de crisis presenteert hun toekomstagenda van de stedelijke vernieuwing.

THEMASESSIES

Voorafgaand aan de KEI-partnerbijeenkomst is uitgebreid gesproken met de lokale partners binnen Kanaleneiland. Gezamenlijk zijn een viertal thema's benoemd waarover de lokale partijen graag het gesprek zouden willen aangaan met de KEI-partners. Deze thema waren de renovatieopgave, wijkeconomie en bedrijfsruimtes, de meerwaarde van multifunctionele accommodaties en het imago van Kanaleneiland. Per thema zijn vervolgens door de lokale partijen vragen geformuleerd die zij graag op de KEI-partnerbijeenkomst wilden voorleggen aan de deelnemers.

Themasessie 1: vernieuwing in renovatie

Wim Beelen, gebiedsmanager Kanaleneiland van de gemeente Utrecht geeft een inleiding over de aanpak van Kanaleneiland. Binnen deze aanpak zijn 'jeugd' en 'veiligheid' benoemt als belangrijkste thema's en is in Kanaleneiland Noord het voorzieningencluster Hart van Noord ontwikkeld. Naast een brede school bevinden zich hier een welzijnsinstelling en andere wijkgerichte functies. Voor het westelijk deel van Kanaleneiland Noord hebben Portaal, Mitros en de gemeente Utrecht aangegeven in Kanaleneiland Noord circa 500 woningen op hoog niveau te renoveren of te vervangen. In Kanaleneiland Zuid kiezen de gemeente en corporaties voor een 'restauratieve aanpak'. Restauratief omdat de stedenbouwkundige kwaliteit goed is en de woningen voldoende gevarieerd en van redelijke technische kwaliteit zijn. Er wordt bij het herontwerp teruggegrepen op het oorspronkelijk ontwerp. De partijen willen de woningen, met respect voor het bestaande, duurzaam verbeteren. Dit betekent onder andere het werken met rustige, ingetogen kleuren, versterken van de horizontale lijnen in de gevel en het toevoegen van herkenbare maar harmonieuze entrees.

Tijdens de themasessie gingen de deelnemers op zoek naar een gebiedsgerichte aanpak voor Kanaleneiland. Er werd gezocht naar een strategie waarbij beheersingrepen, kleinschalige ontwikkelingen en sociale projecten in relatie tot elkaar in de tijd uitgezet worden. De deelnemers gingen in vier groepen uiteen onder leiding van Klaas Waarheid (Van Schagen Architecten), Rick Wessels (Biq Architecten), Henk Schomaker (Senior Beleidsadviseur Vastgoed Haag Wonen) en Alwin Beernink (projectleider gemeente Eindhoven). Uit de conclusies van de groepjes waren de volgende lijnen te trekken:

Terughalen van kwaliteit maar met maatwerk

Zorg in je renovatie-aanpak voor flexibiliteit om kleinschaligheid en vragen van onderop een plek te geven. Beheersplannen van corporaties zijn vaak zodanig strak opgesteld dat eventuele bijzonderheden geen plek kunnen krijgen. Hierdoor worden kansen gemist om complexen eigenheid, variatie en stedelijkheid mee te geven. Vanuit de deelnemers kwam het advies aan de corporaties naar voren om zich te richten op individuele vragen van bewoners. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat woningen worden uitgebouwd, samengevoegd of anders ingedeeld wanneer de bewoner daarom vraagt en dit de kwaliteit van het gehele complex ten goede komt.

Plinten

De complexen hebben momenteel een matige overgang tussen de plint en de buitenruimte. Door herwaardering van de plinten en herinrichting van de buitenruimte kan een heldere overgang ontstaan die de stedenbouwkundige structuur kracht geeft.

Openbare ruimte motor voor gebiedsontwikkeling

Binnenterreinen moeten nadrukkelijk meegenomen worden bij de vernieuwing van complexen, waardoor openbare ruimte als aanjager kan fungeren voor de vernieuwing. Door het slim stapelen van budgetten kan meer synergie bereikt worden waardoor geld afgeroomd kan worden voor het toevoegen van extra kwaliteit. Bewoners en gebruikers kunnen een rol vervullen in de inrichting en beheer van de openbare ruimte. Door bewoners bij beide actief te betrekken, kan gezorgd worden voor adaptatie van de ruimten en een hogere kwaliteit.

Themasessie 2: van vraag naar aanbod in bedrijfsruimte

Reijnder Jan Spits van woningcorporatie Portaal schetst de situatie op het gebied van aanbod van bedrijfsruimte in Kanaleneiland en de rol die corporaties hierin nemen. Op dit moment zijn Portaal en Mitros bezig met het ingrijpend renoveren van Kanaleneiland- Zuid. Hier is voorzien dat in sommige plinten bedrijfsruimtes voor startende ondernemers worden gecreëerd. Verder bieden de corporaties tijdelijke ruimte aan startende ondernemers in het herstructureringsgebied in het centrum van Kanaleneiland, Eiland 8 genaamd. Vrijkomende woningen in het centrumgebied worden beschikbaar gesteld aan startende ondernemers. Op dit moment zijn het vooral ondernemers buiten de wijk die bedrijfsruimte huren. Eiland 8 is een tijdelijk project dat over drie jaar afloopt. Portaal wil de deelnemers de opdracht meegeven op zoek te gaan naar handvatten voor de corporatie hoe haar rol op dit thema in te vullen.

Frank van Min van The Wolf vastgoedbeheer BV vult het beeld aan. Hij bemiddelt in Eiland 8 tussen vraag en aanbod van bedrijfsruimte. De vraag gaat uit naar kleine bedrijfsruimte van maximaal €35 per m². Deze vraag op stedelijk niveau is veel groter dan het aanbod. Er staan veel kantoren leeg in Utrecht, maar de prijzen liggen eerder rond de € 200 per m². Aanbod en vraag sluiten duidelijk niet op elkaar aan.

De deelnemers gingen in drie groepen verder in op aspecten van de *mismatch* tussen vraag en aanbod. Uit *elevator pitches* en de discussie die daarop volgde halen we een aantal lijnen.

Doen en Laten

In Kanaleneiland waar zoveel etnisch ondernemerschap in potentie aanwezig is, strijden twee oriëntaties om de voorrang. De functionele, rationele (westerse) en de relationele, intuïtieve (niet-westers). Moet je veel doen, of juist laten? Neem je de tijd voor ontwikkeling of trek je de stekker eruit na een pilotperiode van drie jaar? Hoe etnisch is etnisch ondernemerschap echt? Hoe snel of langzaam schiet je naar oplossingen? Focus je op het product of op het proces? Bewustzijn van dit dilemma scherpt de blik op de opgave; vooral de keuze tussen doen en laten intrigeert de deelnemers.

Er bestaan, kortom, verschillende soorten vragen. Een van de deelnemers geeft daarom aan dat we moeten overstappen van contractgedreven naar contactgedreven verhuur van bedrijfsruimte. Veel deelnemers onderschrijven deze overgang. Beschouw verhuur van bedrijfsruimte als *people to people business*. Dit kan verschillende dingen inhouden. Maak mensen enthousiast al voordat de ontwikkeling begint. Ga flexibel om met prijs, oppervlak, invulling en bestemming van bedrijfsruimte. Stap over van functioneel naar relationeel ondernemen. Dit betekent dat je niet alleen zorgt voor de ruimte, maar ook voor het onderhoud van een netwerk. Meer denken in wat er kan, in plaats van wat er mag.

Niet overal Lombokjes, wees creatief

De deelnemers zien het belang voor woningcorporaties om zich met bedrijfsruimte bezig te houden in aandachtswijken waar zij veel bezit hebben. Differentiatie van functies in de wijk zorgt voor meer rendement en veiligheid. De vraag naar bedrijfsruimte is moeilijk te meten, maar kan er

desondanks zijn. Corporaties moeten de reflex afleren om eerst alles te willen weten voordat er geïnvesteerd wordt. Als corporatie moet je risico nemen wat betreft bedrijfsruimte, ondernemend zijn, proberen en accepteren dat er dingen fout kunnen gaan. Dit zijn langdurige processen, maar het strategisch omgaan met de factor tijd (of het leren omgaan met traagheid, geduld hebben) kan soms juist een voordeel opleveren. Veranderingen in gang zetten kost tijd, zeker in kwetsbare wijken die niet van nature tot ontwikkeling komen. De wijk Lombok geldt nu als een succesverhaal en daar is veel tijd en geld in de ontwikkeling geïnvesteerd. Maar ook: "je moet niet in heel Utrecht willen Lombokken!"

Themasessie 3: het surplus van de MFA

Sinds 1998 wordt in Utrecht actief gewerkt aan Brede Scholen. In de Brede School werken organisaties - ieder vanuit de eigen kerntaken- samen om de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen van 0-12 jaar te vergroten. In Kanaleneiland Noord werken de Lukasschool, OBS De Panda, de Zeven Gavenschool, Saartje Kinderopvang en DOENJA Dienstverlening samen in Brede School Hart van Noord. De huidige MFA Hart van Noord is in januari 2006 opgeleverd. De missie van Hart van Noord is een inspirerende plek in de wijk waar alle partners in de buurt gericht zijn op het werken met kinderen en ouders elkaar vinden. Het uiteindelijke doel van de samenwerking is een integraal aanbod van voorzieningen.

Peter Tol, coördinator van Hart van Noord, geeft aan dat de organisaties in het gebouw samenwerken onder druk van de dagelijkse hectiek. Ook is er soms sprake van tegenstrijdige belangen en een gebouw dat al weer te klein dreigt te worden. Bij het verwezenlijken van de missie van Hart van Noord doet een aantal vragen zich voor:

- Wat vraagt een dergelijk intensieve samenwerking van de partners?
- Hoe kan Hart van Noord zich verder als centrum in de wijk positioneren?
- Hoe kan de deelname van externe partners bijdragen aan het verwezenlijken van de missie?

De deelnemers gingen in de themasessie in drie groepen verder in op deze vragen. Uit *elevator pitches* en de discussie die daarop volgde kunnen we een aantal conclusies trekken.

Gezamenlijk DNA

Jan Willem de Zeeuw van Laagland'advies boog zich met zijn groep over de vraag wat een dergelijke samenwerking in een MFA van de partners vraagt. Drie elementen spelen hierin een kernrol: strategie (beleidsvisie), tactiek (programma) en operationeel (werker, emotie). "Je moet de strategie inhoudelijk verbinden met het operationele", stelt hij. Er moet sprake zijn van een gedeelde visie in de top en op de werkvloer. Daarbij moet je blijven investeren in het tactische, de samenwerking dus. "Eigenlijk moet er een soort verliefdheid zijn tussen de partners. Wat nu bijvoorbeeld direct opvalt is dat er geen gezamenlijke lerarenkamer is in Hart van Noord. Iedereen zit in zijn eigen lokaal. Terwijl het juist belangrijk is om samen één pedagogische visie te hebben en uit te stralen." En op het moment dat je de onderlinge samenhang kunt benutten, kun je het Hart van Noord nog meer het gebouw van de wijk maken stelt de groep. "Er moet dus een gezamenlijk DNA gecreëerd worden, zodat niet alles in elkaar stort wanneer er een organisatie of persoon wegvalt."

Hart, of eerder slagader?

Dit sluit aan bij de vraag hoe het Hart van Noord zich verder als centrum in de wijk kan positioneren. Frits Jonker van de gemeente Eindhoven concludeert met zijn groepje dat wanneer je nadenkt over je positie in de wijk, je de vraag intern moet stellen: wat heb ik andere partijen te bieden? En wat hebben we elkaar te bieden? Hiervoor zal er meer duurzaam gewerkt moeten worden, dus minder losse projecten naast elkaar. Ook moeten de partners

speciale aandacht hebben voor de openbare ruimte, aangezien dit je gezicht en verbinding is naar de wijk. “Ontwikkel dus gezamenlijke verantwoordelijkheid voor beheer en ontsluit het MFA meer”, adviseert de groep. Daarnaast moet er aandacht zijn voor externe partners en laat meer vrije ruimte zodat dingen spontaan kunnen gebeuren. Hiermee positioneer je je meer als het ‘Hart van Noord’. “Je suggereert op dit moment dat je hét hart van de wijk bent, maar er zijn meerdere harten die op dit moment wellicht meer ‘hart’ zijn dan het MFA. Misschien ben je alleen een slagader, stelt de groep. “Dus, gezamenlijke aandacht voor externe partners, een goede ontsluiting naar de wijk en een duidelijk aanbod aan partners en gebruikers zijn erg belangrijk voor je positionering als echt hart van de wijk!”

Gezamenlijke missie bepaald? Houd eraan vast!

Ook de groep die nadacht over de vraag hoe de deelname van externe partners kan bijdragen aan het verwezenlijken van de missie van de MFA, noemde al snel dat de interne samenwerking intensiever moet. “De missie van de MFA wordt wel gedeeld onder de partijen, maar daar blijft het op hangen. Er moet eerst gekeken worden naar hoe de interne samenwerking verloopt. Het gaat nu nog stroef door op dagelijkse beslommeringen”, zei Sandy van Marrewijk; gespreksleider van deze groep. Daarbij zijn de doelstellingen van de MFA te abstract zijn en op dat niveau wordt het gesprek ook gevoerd. “Wat verder belangrijk is: denk na over het gebouw; dit is geen doel maar een instrument! Veel lokalen staan leeg, denk samen na over hoe je dit in kunt vullen”, aldus Sandy. “Is het een gebouw voor scholen? Of is het een gebouw dat het hart van de wijk moet zijn?” Het gesprek over de gezamenlijke missie moet met z’n allen gevoerd worden. Met deze constatering sluit de groep duidelijk aan bij de overige groepen, die pleiten voor een ‘gezamenlijk DNA’. En wanneer dit duidelijk is, kun je kijken hoe je de missie kunt versterken met behulp van externe partijen. “Belangrijk is dat je één lijn vasthoudt als je eenmaal gekozen hebt. Geef een eenduidige richting naar gebruikers en de wijk”, concludeert Sandy.

Karin Doms van WenD management vat de bevindingen uit de werkgroepjes nog eens kort samen: “Het gaat om een heldere, gedragen missie die de MFA uitstraalt; een gezamenlijk dna van de partners; af en toe ‘relatietherapie’ om de samenwerking goed te houden en *last but not least*, zorg voor genoeg zieldragers van die samenwerking!”

Themasessie 4: het Kantelende beeld van Kanaleneiland

Kanaleneiland is vooral berucht om de (jongeren)overlast, criminaliteit en onveiligheid. Het imago is niet best. Bewoners ervaren het imago als belastend en willen dat het verbetert. Er is weliswaar veel verbeterd de afgelopen jaren, maar het imago kan en moet stukken beter. Aantrekkelijk om naar toe te gaan? Nee, laat staan wonen

Toch heeft Kanaleneiland potentie. Het heeft een goede vrij centrale plek in Utrecht met een mooie ligging aan het Amsterdam-Rijnkanaal. De cijfers liegen niet: het gaat beter, de lijn stijgt, overlast neemt af, veiligheid toe en er is maar weinig verschil met de Utrechtse gemiddelden. De situatie is niet meer zo extreem als op het hoogtepunt van de problemen. De waardering? Een 6,5. Voldoende dus, maar niet met overtuiging. Er wordt gewerkt, de wijkaanpak werpt z’n vruchten af, maar het imago zit in de weg.

Kanaleneiland heeft vooral een broos imago. Het staat verandering en de aantrekkingskracht van Kanaleneiland in de weg. Er kunnen moeilijk nieuwe doelgroepen aangetrokken worden en nieuwbouwprojecten worden moeizaam afgezet. De communicatie lijkt geleid door incidenten en vooral probleemgestuurd, dus wat staat er dan in krant? Problemen.

De grote vraag is of we dat imago van Kanaleneiland kunnen *reframen*? De overtuiging van lokale partners is dat op imago gestuurd moet worden. Om de bestaande communicatieactiviteiten van professionals in Kanaleneiland beter op elkaar af te stemmen heeft het Programmteam Kanaleneiland

opdracht gegeven tot actieve gebiedscommunicatie. Concreet komt het erop neer dat professionals bij hun communicatieactiviteiten aansluiting zoeken bij de activiteiten van collega's in de wijk. Daar waar mogelijk communiceren ze gelijktijdig over dezelfde thema's.

Tijdens de themasessie op de KEI-partnerbijeenkomst werden in alle openheid de vragen en knelpunten gedeeld die het kernteam ervaart bij deze werkwijze. Voor vier punten vraagt het team concreet advies aan de deelnemers van de themasessie: bewoners betrekken, veiligheid, duurzaam resultaat en de naam Kanaleneiland.

Drie subgroepen pakten deze onderwerpen bij de kop en kwamen met concrete adviezen voor de samenwerkende (communicatie)partners. Aan het eind van de sessie gaven de subgroepen de volgende adviezen mee aan het kernteam:

Bewoners betrekken bij het opstellen van streefbeelden. Wel doen of niet? En hoe?

Bewoners moeten zeker betrokken worden en zorg daarbij voor representanten die je kent, maak hen voortrekkers om streefbeelden en de identiteit te laten bepalen. Niet nu een streefbeeld maken en daar bewoners achter zien te krijgen, maar stuur ze zelf aan het werk. Peil (potentiële) nieuwkomers en betrek ze, bijvoorbeeld in focusgroepen

Hoe ga je om met het veiligheidsprobleem in de communicatie?

Voorop staat: veiligheid hoeft je niet te verkopen, dat is een gegeven (of niet). Iedereen verwacht een veilige omgeving. Ga niet in de verantwoordingspositie zitten, maar neem daarin de regie. Laat zien dat je niet verrast bent, maar dat je weet waar de problemen zitten en dat je eraan werkt. Dus niet 'het aantal straatberovingen is afgenomen met X%', want daarmee focus je op het probleem. Bagatelliseer de problemen ook niet door een onrealistisch streefbeeld te maken en wees niet gefixeerd op imagoverandering, maar erken de situatie zoals die is en maak daar je kracht van: 'we kennen de problemen, we beheersen ze en werken er hard aan'. Zorg voor een goede zender, met autoriteit en bovenal: zorg dat wat je zegt waar is.

Duurzaam resultaat. Wat zijn de randvoorwaarden daarvoor? En hoe is er samenhang te verkrijgen? Welke regie is mogelijk d.m.v. communicatie?

Neem je rol op als professionals. Wat communiceer je - incidenten en ad hoc? Of praat je over wat er al is en waar je op af stevent? Ken je zelf het verhaal en de feiten? Of is het eigenlijk stiekem wel lekker om voor een 'onmogelijke opgave' te staan in een 'gevaarlijk gebied'. 'Ik werk in Kanaleneiland, nou dat is me wat...'

Een van de ideeën is om een boek te maken met successtories en het verhaal van Kanaleneiland. Niet per se voor bewoners, maar juist voor professionals. Zij moeten het verhaal kennen en geloven, hoe kun je het anders op buitenstaanders overbrengen?

Is de naam 'Kanaleneiland' nog te redden?

Handhaaf de naam. Het gaat om de lading, niet om de naam zelf. Laat vooral zien hoe het echt is Kanaleneiland, door bijvoorbeeld storytelling. De ligging aan het Amsterdam-Rijnkanaal is een kans en Kanaleneiland kan een aantrekkelijke plek zijn voor pioniers. Maar hoe trek je die pioniers aan? Pas op voor het idee dat Kanaleneiland kan 'verlombokiseren'. Kanaleneiland heeft heel andere kwaliteiten, het is geen Lombok, het is de wijk voor bijvoorbeeld de Marokkaan die vooruit wil. Die voelt zich er thuis. Zorg dat je weet wie naar tevredenheid wonen in Kanaleneiland of wat kansrijke doelgroepen zijn, en sluit aan bij de verwachtingen van deze groepen.

WIJKSAFARI

Met een kaart in de hand stapten de deelnemers, met enige aarzeling door het slechte weer, op de fiets. Op tien plekken in de wijk konden ze het gesprek aan gaan met gespreksleiders over bijzondere en inspirerende projecten uit Kanaleneiland. Daarnaast waren er een zestal zichtlocaties aangewezen die de moeite van het bekijken waard waren.

GESPREKSLOCATIES

1. Ladyfit

Ladyfit heeft haar bestaan te danken aan Stichting Image Support. In 2001 is deze stichting begonnen met het geven van aerobicslessen in het kader van het project 'Kanaleneiland aan zet', met als doel de vrouwen in beweging te krijgen hun sociaal isolement te doorbreken. Na afloop van het project 'Kanaleneiland aan zet', heeft Stichting Image de sportactiviteiten voor vrouwen gecontinueerd. Het aantal deelnemers bleef groeien en daarmee ook de vraag naar meer sport. Zodoende ontstond het idee om een vereniging op te richten: op 1 januari 2005 werd Ladyfit geboren. Ladyfit is een sportvereniging voor en door vrouwen en telt nu meer dan 700 leden. Naast sport en bewegen hecht Ladyfit ook veel belang aan de waarde van sport als bevordering van de sociale cohesie in de wijk.

2. Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland

Cultuurhuis Kanaleneiland is een centrum waar alle jongeren uit Kanaleneiland en omgeving tussen de 12 en 25 jaar terecht kunnen. Cultuurhuis Kanaleneiland biedt een plek, de tools en de inspiratie voor jongeren om helemaal los te gaan. Bij Cultuurhuis Kanaleneiland kunnen jongeren terecht voor allerlei activiteiten, cursussen, workshops en optredens. Alles kan en mag, als het maar met cultuur te maken heeft. Theater, dans, muziek, fotografie en schilderen. Van henna-painting tot graffiti en van buikdans tot breakdance.

3. Talent voor zorg

Dit bijzondere en unieke project in Utrecht biedt jongeren die een opleiding volgen aan één van de Utrechtse ROC's een extra ondersteuning en een betere aansluiting naar de arbeidsmarkt. Ze hebben een eigen woongelegenheid in Campus MAX en huren een woning van SSH. Jeugdzorgorganisatie Joozt begeleidt de jongeren bij het wonen én daarnaast krijgen ze een stage of leerwerktraject. De studenten gaan werken in de Zorg & Wellness & Welzijnssector bij onder andere Axioncontinu, SHBU en Saartje kinderopvang. Voor jongeren biedt dit een echt perspectief en meer handen aan het werk in de Zorg en Welzijnssector. Talent voor Zorg maakt deel uit van het Wijkactieplan Kanaleneiland en het Wijkakkoord Transwijk. Het project wordt financieel ondersteund vanuit het Wijkactieprogramma en door de Provincie Utrecht.

4. Eiland 8

Eiland 8 is een nieuw initiatief van woningcorporaties Mitros en Portaal waarin creatieve bedrijfsruimtes en woningen gecombineerd worden. In het gebied rond de Prins Clausbrug in Kanaleneiland worden acht gebouwcomplexen ingericht voor kleine bedrijven in de creatieve sector en nieuwe bewoners. De eerste twee lagen van de vier verdiepingen tellende complexen kunnen gehuurd worden door kunstenaars en (creatieve) ondernemers. Deze ondernemers worden ondersteund door een projectmanager vanuit the Wolf, vastgoedbeheer die de gebouwen beheert en zorg draagt voor het informatiecentrum. De derde en vierde verdieping van

de gebouwen kunnen gehuurd worden door onder andere studenten en starters op de woningmarkt die op zoek zijn naar een bijzondere woonruimte.

5. Project Herinrichting pleinen in Kanaleneiland Noord

Het project 'Herinrichting pleinen in Kanaleneiland Noord' omvat vier pleinen. De inrichting van de pleinen was gedateerd en voldeed niet meer aan de gebruikseisen. Daarnaast was de uitstraling van de pleinen erg stenig en werd er veel 'fout' geparkeerd. De opdracht was het herinrichten van de openbare ruimtes tussen de flats in de Gasperilaan, de Nansenlaan, de Adenauerlaan en de Spaaklaan. Een nieuwe inrichting moest de pleinen een betere uitstraling geven en bovendien moest het nieuwe ontwerp rekening houden met de aanleg van ondergrondse vuilcontainers en moesten er aandacht zijn voor het parkeerproblematiek op de pleinen. De plannen voor de herinrichting moesten in nauw overleg met de bewoners tot stand komen o.a. door middel van bewonersmiddagen op de pleinen. Na veranderingen zijn de definitieve ontwerpen voor de pleinen gemaakt. In februari 2010 is begonnen met de herinrichting van het plein en in augustus 2010 is het plein opgeleverd.

6. City Campus Max

Aan het Europaplein is een appartementencomplex verzezen voor jongeren die studeren, of pas zijn afgestudeerd, aan een Utrechtse hogeschool of universiteit. City Campus MAX verenigt het Campusprincipe van 'alles bij elkaar' met het wonen in de stad Utrecht en bestaat uit 989, één- en tweekamerappartementen verdeeld over twee huurtorens van 23 verdiepingen en een koopstoren van 16 verdiepingen. Er zijn 728 huurappartementen en 261 koopappartementen gebouwd. MAX is een gezamenlijk project van Bouwfonds Ontwikkeling, BAM Woningbouw, SSH en Bo-ex. SSH Utrecht en Bo-Ex worden samen eigenaar van 75% van de huurappartementen in het complex. De SSH organiseert de verhuur. Het ontwerp is gemaakt door Klunder Architecten. De eerste appartementen zijn in juli 2009 opgeleverd. Sinds februari 2010 zijn alle woonlagen bewoond.

7. Amsterdam-Rijnkanaalzone

De gemeente Utrecht richt de groenstrook langs het Amsterdam-Rijnkanaal aan de kant van Kanaleneiland opnieuw in. De gemeente is eind 2009 en begin 2010 in gesprek gegaan met geïnteresseerde bewoners over de invulling van de velden in het ontwerp. De ideeën en wensen die naar voren zijn gekomen in de gesprekken met bewoners hebben inmiddels geleid tot een definitief ontwerp. Dit ontwerp is voorgelegd en besproken met bewoners. De boulevard wordt ontworpen als recreatieve fietsroute, waarbij de ruimte worden gedeeld met voetgangers en skaters. De hoofd fietsroute blijft op de Rooseveltlaan. De planning is dat de uitvoering start voor het eind van 2010.

8. Uitbreiding Grootwinkelcentrum Kanaleneiland

Een van de grotere fysieke deelprojecten in Kanaleneiland betreft de uitbreiding van het Grootwinkelcentrum, dat momenteel al als visitekaartje van de wijk fungeert. Om die rol ook voor de toekomst veilig te stellen wordt het winkelcentrum groter en veelzijdiger. Het moet nog meer een ontmoetingsplek worden van mensen binnen en buiten de wijk. Om meer klanten te trekken en daarmee het economisch draagvlak te vergroten komt er meer variatie in het winkelaanbod en meer oog voor de wensen van allochtone bewoners en ondernemers. De uitbreiding van het winkelgedeelte bedraagt maximaal 12.000 m2. Tegelijk wordt ook het aantal parkeerplaatsen uitgebreid voor het winkelcentrum en omliggende kantoren. De partner voor deze ontwikkeling is de huidige particuliere eigenaar Ceylonstaete.

9. U in de wijk

Uit een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van de berichtgeving over Kanaleneiland en Overvecht blijkt dat niet alleen de landelijke, maar ook de

regionale pers stelselmatig de werkelijkheid vertekenen. De sensationele en eenzijdige berichtgeving werkt stigmatiserend. Journalisten negeren ondermeer de ervaringen en het perspectief van wijkbewoners. Buitenstaanders krijgen een vertekend beeld van de wijk. Bewoners uitten daarom de wens dat ook 'andere verhalen' over de wijk worden verteld, bijvoorbeeld via wijktelevisie. Een meer realistische presentatie van de wijk, waarin ruimte is voor 'constructieve' verhalen kan de leefbaarheid van de wijk positief beïnvloeden. U in de Wijk is wijktelevisie voor en door bewoners van Kanaleneiland en Overvecht en in het leven geroepen door woningcorporatie Mitros, RTV Utrecht en de gemeente Utrecht. In eigenzinnige programma's laten bewoners van Kanaleneiland het échte gezicht van hun wijk zien.

10. Kanaleneiland Vintage Mercedes

Voor de Utrechtse Kunstcommissie onderzoekt Bureau Venhuizen welke rol kunst en cultuur kunnen spelen bij de fase van Tussentijd op Kanaleneiland. Die rol schuilt niet exclusief in de rol die cultuurhistorie van de gebouwde omgeving speelt, het ontwerp van landschap en stedenbouw, of de kunst in de openbare ruimte. De cultuur van de ruimtelijke ordening gaat vooral over de wijze waarop ruimte tot stand komt binnen de tijd en plaats van handelen. Een eerste fenomeen dat op Kanaleneiland in het oog springt is de rol van de auto in de wijk. Kanaleneiland is oorspronkelijk aangelegd als een walhalla voor de autobezitters. Maar die idealen worden in snel tempo teruggedraaid: straten worden versmald, bedrempeld en gerotondiseerd. Toch leeft in kanaleneiland het ideaal van de auto voort. Ten eerste blijken de verkeersregels er op een eigen wijze te worden vertaald en toegepast, en ten tweede wemelt het van de 'vintage' Mercedesen. Dat is en blijft de auto die trots en status uitstraalt, door alle culturen heen, al is hij nog zo oud. Tijdens de stadssafari stonden er drie vintage Mercedesen klaar. Een inwoner van Kanaleneiland nam de deelnemers zijn eigen Mercedes mee naar zijn bijzondere plekken van het Eiland en werden vergezeld door een specialist rondom kunst en ruimtelijke ordening én een YURP die onderzoek heeft verricht naar de ruimtelijke kwaliteit op Kanaleneiland.

ZICHTLOCATIES

a. Park transwijk

Het Park Transwijk is in 2001 heringericht om het aantrekkelijker te maken voor het publiek en de wijk een prettiger aanzien te geven. Allereerst zijn de paden verbeterd, is er nieuwe beplanting aangebracht en is er gewerkt aan de waterpartij met een junglebrug. Er zijn verschillende tuinen aangelegd; een siertuin, educatieve- en schoolwerktuinen en de bestaande verkeerstuin is uitgebreid. De voorzieningen in het park liggen dichtbij elkaar rondom stadsboerderij Eilandsteede; een speeltuin, toiletvoorzieningen, een skatebaan en een kinderopvang met bouwspelplaats. De grote weide is geschikt gemaakt voor evenementen en op verzoek van de bewoners is er gezorgd voor ruimere grasvelden voor picknicks.

b. Villa Jongerius

Aan het Merwedekanaal in Utrecht, achter de Jaarbeurs, ligt een terrein dat bekend staat als het 'Jongeriuscomplex'. Mensen die een wandelingetje maken langs het Merwedekanaal, passeren bij Kanaalweg nummer 64 een villa die door zijn vormgeving de aandacht trekt, met daarachter een tuin en een kantoorgebouw. Het woonhuis op het terrein is niet in opperbste conditie, maar deze villa is vanwege zijn opmerkelijke architectuur tot Rijksmonument verklaard. De Stichting Vrienden van het Jongeriuscomplex verwelkomt ontwikkelingen die deze bijzondere plek weer recht kunnen doen en beijvert zich tegelijkertijd om het erfgoed van Jan Jongerius voor de toekomst te behouden.

c. Speeltuin Anansi/Cruiff Court

Kanaleneiland Noord is een speeltuin rijker. Speeltuin Anansi opende in de zomer van 2009 haar poorten aan het Peltplantsoen. In oktober werd de speeltuin feestelijk geopend. De speeltuin ligt vlakbij Hart van Noord en de Cruiff Court. Kinderen en hun ouders kunnen in de speeltuin terecht om te spelen, knutselen, kletsen, rennen en spelmaterialen ontdekken. In de speeltuin is veel ruimte gereserveerd voor groen en de kinderen worden geprikkeld om spelenderwijs met de natuur om hen heen om te gaan.

d. Winkelcentrum Rijnbaan

Aan de Van Heuven Goedhartlaan ligt het winkelcentrum Rijnbaan. In de loop der jaren zijn de winkels en de bovengelegen woningen hier in verval geraakt en zijn gebruikers, bewoners en bezoekers zich minder veilig gaan voelen. In overleg tussen gemeente en eigenaar RoloProperties B.V. is een plan opgesteld om het tij te keren. Een ingrijpende verbouwing heeft het winkelcentrum en de woningen een geheel andere uitstraling gegeven. Fase 1 is uitgevoerd; fase 2 is nu in aanbouw. Dit behelst de nieuwbouw van een woontoren, met Mitros als ontwikkelaar.

e. Ziekenhuislocatie St. Antonius

De locatie Utrecht Oudenrijn van het Sint Antoniusziekenhuis staat op een dominante plek in de wijk Kanaleneiland. Op dit moment staat de locatie te koop. Het ziekenhuis blijft in gebruik tot de opening van de nieuwe locatie in Leidsche Rijn, naar verwachting in 2013. De gemeente heeft in samenwerking met de betrokkenen bepaald onder welke randvoorwaarden er woningbouw kan komen. De locaties bieden diverse mogelijkheden en zijn onder andere geschikt om na herontwikkeling te wonen.

f. Nieuw Welgelegen

Begin 2010 is het complex Nieuw Welgelegen geopend. Het gebouw, gelegen tussen het Stationsgebied en Kanaleneiland herbergt allerlei organisaties op het gebied van sport, onderwijs en welzijn. Het is een project van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Utrecht waarin het samenwerken aan activiteiten en diensten centraal staat. Door deze samenwerking willen de partners bereiken dat jongeren en volwassenen de weg naar Nieuw Welgelegen makkelijk vinden, en dat zij daar anderen ontmoeten in een veilig en opvoedkundig klimaat.

YURPS-LAB

Hoe kun je in het Noordkwadrant van Kanaleneiland een open planproces inrichten en hoe kom je samen met bewoners tot een goed plan? Die vraag legden de gemeente Utrecht en corporatie Mitros voor aan het YURPS-lab tijdens de Partnerbijeenkomst. In het ruimtelijk plan voor Kanaleneiland Noord is vastgelegd dat de woningen in het Noordkwadrant ingrijpend vernieuwd worden door sloop/nieuwbouw of hoogniveau renovatie. Hoe de nieuwe buurt er precies uit gaat zien is nog niet vastgelegd, maar wel dat dit via een open planproces tot stand moet komen.

Vanuit de perspectieven van bewoners, corporatie en gemeente keken de YURPS naar het vraagstuk en maakten een plan van aanpak. Zij verdiepten zich in de belangen, waar de partijen elkaar kunnen vinden en waar de dilemma's liggen.

Ina Wernsen van Início gaf in een column een voorzet aan het lab met de metafoer van de wet van de reisleader: 'Ga altijd uit van een handvol zeer ontevreden reisgenoten, zeg 5%. Hoe de reisleader zijn best ook doet, voor hen is het nooit goed. Belangrijker is de rest van het gezelschap, de andere 95%, tevreden te stellen. Want de meelopers in de groep, zo'n 20%, moeten niet naar het kamp van de klaaggroep overlopen. Ook al blijven de klagers een minderheid, het kan de reis voor iedereen verpesten.'

Bewoners: Werk aan vertrouwen

Bewoners echt mee laten beslissen is het uitgangspunt van een open plan *pur sang*, stellen de YURPS. De huidige uitgangssituatie met het vastgestelde ruimtelijk plan maakt een open planproces in feite onmogelijk. Dus stop het huidige proces en las een tussenronde in. Ga in een periode van een tot twee jaar opzoek naar een representatieve bewonersvertegenwoordiging waarmee je het proces kan herstarten, formuleer met hen de doelen en maak heldere procesafspraken.

Verder is het van groot belang te werken aan vertrouwen bij bewoners. Ga met ze in gesprek, toon oprechte interesse en zorg dat de complexen er goed uit blijven zien. Gezien de lange tijdsduur moet je van start gaan met kleinschalige zichtbare initiatieven en maak bewoners daarvoor medeverantwoordelijk.

Corporatie: Maak een menukaart met kleinschalige ingrepen

Om tot een plan komen moet de corporatie kiezen wat waar te doen. Het advies van de YURPS is om een menukaart aan mogelijke ingrepen per flatgebouw te maken samen met een kleine groep bewoners. Het schaalniveau van een flat of portiek is voor bewoners behapbaar. Daarnaast moet de corporatie haar zaken op orde hebben. Terug naar de basis; zorg voor schoon, heel, veilig, sta in contact met je huurders met een open houding. Het inrichten van het open planproces vraagt om een lange adem, maar er moet ook snelheid tegenover staan; zorg voor daad bij het woord en zichtbare acties.

Het aantrekken van nieuwe doelgroepen kun je alleen bereiken door van binnenuit te werken aan het opbouwen van het imago en de aantrekkingskracht van het gebied. Het inzetten van woonmilieus kan dit ondersteunen. Maar ook moet de corporatie het lef hebben om daadwerkelijk door te pakken in de vernieuwingsopgave.

Gemeente: Zoek naar gedeelde waarden en verleiding

In een open planproces hebben bewoners invloed en kunnen ze bijsturen. Voor de case van het Noordkwadrant is het veel belangrijker om de vernieuwing met bewoners aan te gaan en te zoeken naar een gedeelde problematiek of – positiever – naar gedeelde waarden, aldus het lab. Spreek

met hen dan ook over de gewenste woonbeleving, want het gaat om meer dan de woning en benoem de voordelen van de vernieuwing.

Ga met een groep welwillende bewoners aan de slag en maak hun rol bij aanvang helder. Stel een wensenlijst van de bewoners op en ga gefaseerd aan de slag. Bewoners kun je verleiden of uitnodigen door een aansprekend voorbeeld te realiseren, oog te hebben voor sociale verbanden en de financiële belangen inzichtelijk te maken.

Gun bewoners ook hun overwinningen. Zoals bij het loslaten van de afspraak tussen gemeente en corporatie van de 30-70 verhouding sociale huur/koop in de nieuwe situatie.

De gemeente en Mitros moeten de wet van de reisleader in het achterhoofd houden en de relatie met bewoners repareren, zodat de reis naar een vernieuwd Noordkwadrant zo goed mogelijk verloopt.

SALON

Gekoppeld aan de partnerbijeenkomst vond de Salon voorbij de crisis II plaats. Tijdens deze salon, exclusief voor bestuurders uit het KEI-netwerk, werd de toekomst agenda voor de stedelijke vernieuwing gepresenteerd zoals deze in de voorliggende periode is opgesteld door de denktank Voorbij de crisis. Aan de deelnemers van de Salon werd gevraagd hun inbreng te leveren zodat de wekende perspectieven zoals ze nu zijn opgesteld een stap verder te brengen.

Volgens de denktank Voorbij de crisis van het KEI-netwerk biedt onze huidige manier van werken aan de stad onvoldoende perspectief op een effectieve aanpak van deze toekomstige opgaven. Er zijn veel beloftevolle initiatieven, maar een samenhangende en breedgedragen visie op de vernieuwing van 'voorbij de crisis' lijkt vooralsnog te ontbreken. De denktank is ervan overtuigd dat een gezamenlijke discussie en visie wel degelijk belangrijk zijn om onze steden ook in de toekomst vitaal te houden. De denktank heeft daarom getracht om nieuwe antwoorden te zoeken op oude vragen: wat is er aan de hand en waar willen we naar toe? Uiteindelijk zijn vier richtingen geformuleerd: Ontwikkelen, beheren, de eigenfrequentie, het welbegrepen belang en het maatschappelijke verdienmodel als maatwerk. Dit zijn niet-exclusieve denkkaders, waarvan de denktank gelooft dat ze samen kunnen bijdragen aan een nieuwe richting voor de stedelijke vernieuwing 'voorbij de crisis'. Tijdens de Salon is in vier deelsessies discussieert over de over de voorstellen van de denktank. De denktankleden nemen de suggesties die binnen de deelsessies aangedragen zijn mee in de volgende fase van het opstellen van de toekomstagenda. De laatste stand van zaken hiervan kunt u vinden op www.kei-centrum.nl/voorbijdecrisis.

WALKING DINNER

Na de verschillende parallelle programma-onderdelen werd de dag gezamenlijk afgesloten met een 'walking dinner' in Nieuw Welgelegen, de grootste multifunctionele accommodatie in Transwijk en Kanaleneiland. Tijdens het avondprogramma kwamen verschillende sprekers aan het woord.

De avond werd geopend door Hoogleraar burgerschap aan de Universiteit van Amsterdam, Evelien Tonkens. Ze ging in haar betoog onder andere in op burgers, burgerinitiatieven en bewonersbudgetten. Wetenschappelijk onderbouwd bepleitte zij dat de bereidheid onder burgers voor actief burgerschap groot is maar dat zij als persoon erkend willen worden in hun behoeften, ontwikkeling, bijdrage aan het collectieve doel en autonomie. Bij professionals is er veelal een grote bereidheid voor het stimuleren en faciliteren van actief burgerschap groot maar hebben neiging tot (onbedoelde) instrumentalisering, onverschilligheid, kolonisering en het overnemen van de initiatieven.

Vervolgens was het de buurt aan Martin Mulder, directeur programma's Stadsontwikkeling van de gemeente Utrecht. Nadat hij kort stil stond bij de actualiteit rondom de formatie van het Kabinet Rutte I gaf hij een reactie op de uitkomsten van themasessies uit het middagprogramma. Nadat hij de belangrijkste adviezen, zie het onderdeel themasessies, kort te hebben toegelicht kwam Mulder tot de conclusie dat de vraagstukken die van uit de lokale partijen in Kanaleneiland geagendeerd waren te complex zijn om in een middag met externen te beantwoorden. Hiermee wordt nog eens duidelijk dat het vraagstukken die zijn geformuleerd structurele aandacht behoeven in de aanpak van Kanaleneiland.

Hans Venhuizen sloot het avondprogramma af met een verrassend betoog over de internationale waarde van de autocultuur als het grootste onopgemerkte icoon van Kanaleneiland. Verder had hij een opwekkende boodschap over het imago van de wijk: "Ist der Ruf einmal zerstört, lebt es sich weiter unbeschwert." Vrij vertaald: is je reputatie eenmaal verloren, dan leef je een zorgeloos bestaan.